

УДК 821.161.2.09 Кобил.:811.161.2'42

СИМВОЛІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ЛЕКСЕМИ ХЛІБ У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ О. КОБИЛЯНСЬКОЇ

Юлія РУСНАК,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри суспільних наук та
українознавства, Буковинський державний медичний університет (Україна,
Чернівці) yuliyarusnak@bsmu.edu.ua

ORCID 0000-0001-9941-4 411

Researcher ID: S-8544-2016.

**Статтю подано до редколегії / The article is submitted to the editorial board:
11.09.2021.**

Статтю опубліковано / The article is published:

У статті проаналізовано функціонування лексеми хліб, яка у художньому дискурсі О. Кобылянської набуває символічного значення, вступаючи у синтагматичні зв'язки з іншими словами, розширює свій значеннєвий потенціал; розглянуто процес метафоризації, пов'язаний з цією лексемою, та її контекстне оточення.

Ключові слова: художній дискурс, лексико-семантичний варіант, словосполучення, предикат, метафора, діалектизм, партитативне значення, металогія, ремінісценція.

SYMBOLIC MEANING OF THE LEXEME BREAD IN THE O. KOBLYANSKA'S ARTISTIC DISCOURSE

Yulia RUSNAK,

Candidate of Philological Sciences, Ph.D. in Philology, Ph.D. of Department of
Social Sciences and Ukrainian Studies of Bukovinian State Medical University
(Chernivtsi, Ukraine) yuliyarusnak@bsmu.edu.ua

The purpose of the article is to analyze the functioning of the lexeme bread, which in the O. Kobylanska's artistic discourse acquires a symbolic meaning, entering into syntagmatic connections with other words, expands its meaning potential; to consider the process of metaphORIZATION associated with this lexeme and its context.

In O. Kobylanska's artistic discourse word bread is used mostly with the meaning «means of subsistence, earnings» but it goes beyond colloquialism, acquires a symbolic meaning, becomes the symbol of well-being, prosperity and

financial independence. Explanation of this cultural phenomenon is in the etymology of this word.

The lexeme bread functions in complex and compound phrases. Reducing them we can distinguish simple phrases based on various syntactic connections: доборотися хліба, добутися хліба; йти задля кусника хліба, упокоряться задля кусника хліба; ласкавий хліб, сталий хліб, хліб насущний.

In the writer's conception life is associated with struggle, hence the expressions доборотися й хліба, добутися хліба, which means to achieve financial independence: Доборовся й хліба, але се – побічна річ.

Under the colloquial speech's influence constructions with the word bread acquire a partitive meaning, combining with nouns which denote «part»: кусник хліба, кусень хліба, кавалок хліба.

The word bread participates in expressions «to be in abstained»: жебрати кусника хліба, їсти хліба ласкавого, ласкавий хліб. Construction шукати (найти) хліба implements the idea of looking for earnings. For O. Kobylyanska's artistic discourse, the structure заробити на хліб is connected with the idea of professional activity as a basis of material support.

In O. Kobylyanska's artistic discourse the established construction is to have (to give) + the form of the noun bread, used in some case, which has meaning – to be secured: Бу-демо видіти. Я дала тобі хліб в руки, ти здорова, треба собі якое радити.

Key words: *artistic discourse, lexical-semantic variant, phrase, predicate, metaphor, dialectic word, partitive meaning, metonymy, reminiscence.*

Постановка проблеми. Ольга Кобилянська – відома буковинська письменниця, яка зробила вагомий внесок у розвиток української літератури: збагатила її новими неординарними характеристиками та образами. У творчості О. Кобилянської можна простежити основні психоідеологічні моделі, притаманні модернізму: символізм, естетизм, індивідуалізм, психологізм, міфологізм, фемінізм. Для художнього дискурсу О. Кобилянської характерна образність – здатність свідомості читача на основі психоментальних операцій (асоціацій, порівняння, узагальнення тощо) інтерпретувати мовні явища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми. Різні аспекти мовотворчості О. Кобилянської досліджувало чимало мовознавців, передовсім буковинських: Н. Гуйванюк, Н. Бабич, Л. Ткач, О. Кульбабська, М. Скаб, Н. Руснак, С. Шабат-Савка, О. Кардашук, Т. Гуцуляк, В. Чолкан, О. Максим'юк, О. Даскалюк та ін.

Мета статті – проаналізувати функціонування лексеми *хліб*, яка у художньому дискурсі О. Кобилянської набуває символічного значення, вступаючи у синтагматичні зв'язки з іншими словами, розширює свій значеннєвий потенціал; розглянути процес метафоризації, пов'язаний з цією лексемою, та її контекстне оточення.

Виклад основного матеріалу. Багатозначне слово *хліб*, за Словником української мови, має 5 лексико-семантичних варіантів. Хліб. 1. Харчовий продукт, що випікається з борошна. 2. одн. Зерно, з якого виготовляється борошно. 3. *перен.* Зернові культури (жито, пшениця). 4. *перен., розм.* Засоби до існування, заробіток. 5. *перен.* Харчі, їжа (СУМ 1980, т. XI, с. 78).

У художньому дискурсі О. Кобилянської *хліб* використовується здебільшого у 4 ЛСВ, проте виходить за межі розмовності, набуває символічного значення, виступає ознакою добробуту, достатку, фінансової незалежності. Пояснення цього феномена культури в етимології слова. *Хліб* – псл. *hlebvъ* «хліб» (спочатку «майно, багатство роду»; припускається запозичення з герм. мов **hlaiba-* «хліб» (ЕСУМ 2012, т. VI, с. 181).

Слово *хліб* входить до твірної основи композита *хлібодавець* «той, хто забезпечує роботою»: *Може, заздре кого з людей, то й спитається, що коло його хлібодавця чувати* (Кобилянська 2014, т. II, с. 28).

Лексема *хліб* мотивує дієслово *підхлібляти* «лестити», яке активно функціонувало у мовленні буковинців кінця ХІХ – початку ХХ ст. Л. Ткач вважає, що слово *підхлібляти* – вплив польської мови (Ткач, 2000, с. 265). Словник української мови реєструє спільнокореневе слово. *Підхлібний, діал.* Підлесливий (СУМ 1975, т. VI, с. 521). Пор.: *Хоч і знали вони, що парубоцтво по весілях не було трьом Жмутах прихильне, їм все-таки підхлібляло, коли котрий із «трьох» брав їх у танець* (Кобилянська 2014, т. II, с. 176). *Ти хто? – питає він, і завважив аж тепер її золоті півмісячки-ковтки, що за порушенням голови колисалися злегка в ушах та мов підхлібляли золотим полиском її красі* (Кобилянська 2018, т. VI, с. 197).

У художньому дискурсі натрапляємо на спільнокореневе слово, абстрактний іменник *підхлібство*, похідний від дієслова *підхлібляти*. Напр.: *Цить, цить, Мавро! – перебила Іваниха Дубиха, морщачи строго брови, бо не любила підхлібств ні в честь своєї особи, ні свого маєтку...* (Кобилянська 2018, т. VI, с. 173).

Лексема *хліб* функціонує в складних та складених словосполученнях. Редукуючи їх, можемо виокремити прості словосполучення на основі дієслівного керування: *доборотися хліба, добитися хліба, (не) журитися хлібом, боротися о хліб, робити хліб, міняти за хліб, жебрати хліба, їсти хліб, подякувати за хліб, подати хліба, давати хліб, виживлювати хліба, жалувати хліба, мати хліб, не зректися хліба, закоштувати хліба, рахувати кусні хліба, вигодували хлібом, шукати хліба, найти хліба, заробити хліба, заробляти на хліб, вигравати за кусень хліба;*

– іменного прилягання: *йти задля кусника хліба, упокорятися задля кусника хліба;*

– узгодження: *ласкавий хліб, сталий хліб, хліб насущний*.

Вустами персонажа авторка лаконічно формулює думку про те, що основа життя (мистецького і немистецького) – матеріальне забезпечення. У наступному контексті слово *хліб* у предикативній функції, означене морфологічним діалектизмом – вказівним займенником *се* (літ. це). Синтаксична функція та прикінцева позиція в реченні підсилюють його символічне значення: *Я вам кажу, – обізвався він поважно, – що головна підстава всякого артистичного й неартистичного руху й існування – се хліб* (Кобилянська 2013, т. I, с. 419).

Слово *хліб* використано у функції головного члена односкладного номінативного речення. Контактний повтор лексики *хліб* актуалізує його, метафоричні предикати у реченні з підметом *хліб* формують авторську сентенцію: *А коли серце противиться, збожеволієш... Нехай собі! На те хліб є. Хліб не один раз показався найпевнішим ліком на упрямість і любовні химери* (Кобилянська 2016, т. IV, с. 151).

У розумінні письменниці життя асоціюється з боротьбою, звідси вирази *доборотися й хліба, добитися хліба*. Напр.: *Доборовся й хліба, але се – побічна річ* (Кобилянська 2013, т. I, с. 410). *Хлопці Федоренкам, крім одного найстаршого, не вдавалися. Але що той, добившись хліба, навертався дуже рідко в батьківську хату...* (Кобилянська 2019, т. VII, с. 337).

У художньому дискурсі письменниці натрапляємо на вираз *улежити борбу о «хліб»*, де символічне значення слова *хліб* підкреслено графічно – лапками. У цьому контексті використано низку діалектизмів: дієслово *улежити*, в сучасній українській мові *полежити* (словотвірний), застаріле слово *борба*, у літературній мові *боротьба* (фонетичний), *улежити борбу о «хліб»* (суч. *боротьба за хліб*) (синтаксичний). У контексті функціонують два синтаксичні діалектизми *борба о «хліб»*, *дбати о те*, де об'єктні відношення виражаються *приймником о+відмінковою формою* – це стала риса ідіостилу письменниці. Авторка використовує слово *ум* (СУМ 1978, т. 10, с. 435), в сучасній українській мові перевага надається слову *розум*. Низка діалектних рис надає контексту своєрідного ореолу, властивого мовостилу письменниці: *Коли б вона вже з ним злучилася, говорили мрії, вона б усіма силами дбала о те, щоби йому улежити борбу о «хліб», щоб ум у нього був погідний і гармонійний, і він писати міг* (Кобилянська 2013, т. I, с. 396).

Під впливом розмовного мовлення конструкції зі словом *хліб* набувають партитативного значення, поєднуючись з іменниками на позначення частини: *кусник хліба, кусень хліба, кавалок хліба*. *Кусень, розм.* Те саме, що *кусок* (СУМ 1973, т. IV, с. 415). *Кусник, зменш до кусень* (СУМ 1973,

т. IV, с. 416). Кавалок, *рози*. Те саме, що шматок (СУМ 1973, т. IV, с. 66). Слово *хліб* в узвичаєних для розмовного мовлення конструкціях не втрачає свого символічного значення. У художньому дискурсі письменниці, де йдеться про духовні пошуки героя, мовні одиниці *кусник хліба* і *матеріальний здобуток* вступають у синонімічні відношення, пор.: **Не задля самого кусника хліба йду я, як гадаєте ви й будуть гадати й другі, але йду і за якоюсь силою в собі, що не дає застоюватися моїм думкам, хоч воно, може, й не доведе на практиці до жодного матеріального здобутку** (Кобилянська 2019, т. VII, с. 83).

О. Кобилянська порушує тему митця у суспільстві. Письменницю хвилювала доля митців, передовсім їхнє фінансове забезпечення. У наступному контексті авторка висловлює думки щодо самотності митця. Металогія – одна з рис мовостилу письменниці – спричинена низкою синонімічних конструкцій, які, виступаючи головними предикативними одиницями складнопідрядного речення, формують ампліфікацію. Підрядне речення мети – метафора з опертям на слові *хліб*: **Дайте артистові чи артистці безжурний бит забезпечте його матеріально, щоб не журився хлібом з дня на день, відберіть йому ті паралізуючі його клопоти**. У цьому контексті авторка використовує слово *бит* (суч. *побит*), ймовірно, під впливом москвофільських ідей. У другій частині конструкції використано порівняння як «на волі», яке авторка взяла в лапки, підкреслюючи його іронічний характер. Пор.: **Дайте артистові чи артистці безжурний бит, забезпечте його матеріально, щоб не журився хлібом з дня на день, відберіть йому ті паралізуючі його клопоти, а побачите, чи не буде так само працювати одружений, як «на волі»** (Кобилянська 2013, т. I, с. 418).

В авторському роздумі про роль матеріального забезпечення в житті митця використано запозичене слово, абстрактний іменник *індивідуальність* «сукупність психічних властивостей, характерних рис і досвіду кожної особистості, що відрізняють її від інших індивідуумів» (СУМ 1973, т. IV, с. 26), метафоричні антонімічні вирази міжпарадигматичного характеру *хліб – мотор усяких рухів у житті* (технічна сфера), *смертна коса моральному життю* (релігійно-етичної сфери). Специфічного колориту контексту надає словотвірний діалектизм *замір* (літ. *намір*): **Не все можна міняти свою індивідуальність за хліб, хоч би і в найбільших і найблагодорніших замірах. Правда, як каже добродій О., хліб буває часто мотором усяких рухів у житті, але так само буває він і смертною косою моральному життю** (Кобилянська 2013, т. I, с. 431).

У філософському роздумі про долю творця в суспільстві функціонують абстрактні іменники: *застій, самотність, старість, убожество*,

причому остання мовна одинця відтворена авторкою курсивом, тобто вона надала їй семантичної ваги. Вираз *Людина ходить зі скованими руками, і заодно упокоряється задля кусника хліба* має характер сентенції: *Ви не знаєте, що значить недуга, застій в праці, котрою живем, самотність, старість... а власне, старість в убожестві. Людина ходить зі скованими руками, і заодно упокоряється задля кусника хліба* (Кобилянська 2013, т. I, с. 425).

У ремінісценції з молитви «Отче наш» хліб *насущний* слово хліб функціонує зі значенням «фінансове забезпечення»: *День як день минає йому в роботі, в журбі, в клопотах о хліб насущний* (Кобилянська 2014, т. II, с. 60).

Проте прецедентний для української мовно-культурної спільноти феномен хліб *насущний* може набувати іншого значення, напр., «щось важливе». Релігійний ореол художнього контексту зумовлюють мовні одиниці: *гріх*, «*святоці*», хліб *насущний*. До того ж, особливого колориту контексту надають діалектизми: *імити* «зловити», лексичний діалектизм, що побутує в сучасних буковинських говірках, *здержлива*, розм., *рідк.* «те саме, що здержаний» (СУМ 1972, т. III, с. 534). Пор.: *В тім вигляді вона все була здержлива і несмілива, і він би був її на гріху не імив. Не любила зі «святоців» робити хліб насущний* (Кобилянська 2013, т. I, с. 396).

Героїня письменниці Олена з повісті «Людина», сильна особистість, яка формує життєве кредо, суголосне з думками самої письменниці, про намір заробляти на життя і допомагати родині. Наступний контекст починається низкою однорідних членів речення, які формують ампліфікацію, причому останній елемент трикомпонентної конструкції авторка відтворила курсивом, надаючи йому особливого значення. Місцевого колориту контексту надають слова *родичі*, фонетичний діалектизм до літ. *рідня*; *вивінувати*, лексичний діалектизм «дати придане», властивий сучасним буковинським говіркам, *вжитий*, проте, в переносному значенні. Пор.: Відповідно до моїх сил, відповідно до моїх здібностей, а, властиво, відповідно до мого знання, котрим мене мій батько і теперішній устрій суспільний вивінували, **хочу собі сама заробляти на кусник хліба**, а заробленим щиро ділитись з родичами... (Кобилянська 2016, т. IV, с. 30).

Слово хліб бере участь у метафоричних виразах зі значенням «бути на утриманні»: *жебрати кусника хліба, їсти хліба ласкавого, ласкавий хліб, подати кусник хліба, хліб давати*. Пор.: *Тобі маю завдячити, що нині люди показують на мене пальцями; на свої старі літа буду жebritи кусника хліба в дітей або в зарозумілих свояків!* (Кобилянська 2016, т. IV, с. 32). *Ні, ти про те все будеш ще щасливою, не будеш вічно їсти*

хліба ласкавого! (Кобилянська 2016, т. IV, с. 72). *Йти назад туди між тих, що годували мене ненавистю, чи шукати другої пані, що хліб давала би; запродати волю свою за кілька нужденних золотих, бо такої другої не найду більше!* (Кобилянська 2016, т. IV, с. 274).

У наступному контексті мовні одиниці *ласкавий хліб* і *свій хліб* виступають контекстуальними антонімами: *Чи, може, обиджає мене тим, що дає мені нагоду подякувати за ласкавий хліб і мати свій? Ми лиш за товар міняємося. Моя праця, хоч і без ясного характеру, про те все не менше цінна, як його хліб* (Кобилянська 2016, т. IV, с. 173).

Якщо попередні звороти, що реалізують значення «бути на утриманні», мають негативну конотацію, то вираз *не жалувати хліба*, натомість, реалізує доброзичливе ставлення до утриманців. Цю ідею відтворює як заперечна конструкція, так і питальна *Чи я тобі жалує хліба?* Напр.: *Ми тобі ніколи кусника хліба не жалували* (Кобилянська 2016, т. IV, с. 153). *Чи я тебе виганяю з хати? Чи я тобі жалує хліба?* (Кобилянська 2016, т. IV, с. 205).

Конструкцію *він рахує кусні хліба* авторка залучає для характеристики персонажа, а саме скупості героя: *Відалася за пристарілого дивака і, стративши з дітьми здоров'я, дожила того, що він рахує кусні хліба, котрі вона бере в рот* (Кобилянська 2016, т. IV, с. 355).

У художньому дискурсі О. Кобилянської усталеною конструкцією є *мати (дати) + хліб*, тобто бути забезпеченим: *Будемо видіти. Я дала тобі хліб в руки, ти здорова, треба собі якось радити* (Кобилянська 2019, т. VII, с. 380). *Спочатку, правда, рух жіночий пішов з того, щоб дати жінці хліб в руки й вона не була полишена виключно на удержування чоловіком через подружжя* (Кобилянська 2019, т. VII, с. 358). *Хіба ми не вчимося на те, щоби мати свій кусень хліба? Адже ж не кожда може віддатися* (Кобилянська 2019, т. VII, с. 358). *Як буде вже мати свій кусень хліба, тоді най приходить; а тепер – йди!* (Кобилянська 2016, т. IV, с. 115).

Закономірно, що слово *хліб* використовується з кулінарною номенклатурою, напр., *страва*, у такий спосіб формується сенсорна (смакова) метафора: *Чому не удавлюся тим кусником хліба, що, затроєний ідовитими словами, подається мені за траву?* (Кобилянська 2016, т. IV, с. 154).

Слово *хліб* перебуває у синтагматичних зв'язках з дієсловом *їсти*, так виникає контекстуальна метафора *їсти хліб, закоштувати хліба, хліб бере в рот, вигодувати нашим хлібом*, оскільки слово *хліб* функціонує не в прямому, а в переносному значенні «засіб матеріального забезпечення»: *Сидів би з переконанням, що їм хліб запрацьований. Ви чей же*

не сидите дома без діла? (Кобилянська 2016, т. IV, с. 167). *Я ваш син. А коли випирається того, впеваючи, що лиш вихованець, то не безчестить. Хліб ваш дурно не їм; як знаю, відробляю* (Кобилянська 2018, т. VI, с. 181).

Ідею виховання дитини, передовсім її матеріального забезпечення, реалізує конструкція *вигодували... нашим хлібом*. Пор.: *Бог знає, що се ми вигодували за кров нашим хлібом, працюю, – роздумує журливо батько-господар* (Кобилянська 2018, т. VI, с. 213).

Конструкції *шукати (найти) хліба* реалізують ідею пошуку заробітку: *Зимою перед роком, – розказував, – переходив він тутейшій села, збираючи милостиню, бо цигани, коло котрих тулився звичайно, посварилися між собою і погнали його шукати хліба в світі* (Кобилянська 2018, т. VI, с. 234). *То бери золоті! Ні, вам їх лишаю... Мені їх не треба. Свого хліба для себе і для своєї жінки я найду* (Кобилянська 2018, т. VI, с. 148).

Вираз *знайти хліб* ускладнений прикметником *знайти сталий хліб*, йдеться про пошук постійного заробітку: *...і нараз несподіваний вигляд на краций заробіток, котрий, може, й дасть змогу вирватись з пекла, знайти вихід на волю, знайти сталий хліб...* (Кобилянська 2014, т. II, с. 296).

Для художнього дискурсу О. Кобилянської усталеною є структура *заробити на хліб*, з якою пов'язана думка про професійну діяльність як основу матеріального забезпечення. Так, авторка використовує вислів *знав заробити на хліб*, підкреслюючи необхідність навичок у професійній сфері: *Коли родичі висилають сина до школи, вони висилають його в тій цілі, щоб знав заробити на хліб* (Кобилянська 2013, т. I, с. 333). *Згодиться з моєю постановою, нехай я попробую власних сил, зароблю й деінде кусник хліба* (Кобилянська 2016, т. IV, с. 205). *Я йду на хліб заробляти; між чужими людьми найду, може, більше серця, а коли не найду, то хоч буду знати, що ті люди не споріднені зі мною і працю моїх рук купують* (Кобилянська 2016, т. IV, с. 207).

Контекст конкретизує вирази *заробляти хліб, кусник хліба*, визначаючи сферу життєдіяльності людей. Пор.: *Одна із знайомих дала мені кілька учениць, з котрих хочу жити, а крім того, буду старатися заробляти на хліб пером і голкою* (Кобилянська 2016, т. IV, с. 283). *І між тим як вона стала жінкою другого, пішов він «у робітники» задля кусника хліба ради матері й сестри – до того навіть нерідних сестер* (Кобилянська 2018, т. VI, с. 107). *Тут – по милостиню, там – розпитуючи, чи нема кітлів до поправки, там – збираючи по горах чудотворне зілля, там – ворожачи, там – вигравуючи на скрипці або цимбалах за кусень хліба*

або яку стару одержину... там – як сказано – напали на подорожніх, а все з якимось поспіхом, все мов в перелеті (Кобилянська 2018, т. VI, с. 143–144). *А мій тато заробляв скрипкою на хліб* (Кобилянська 2018, т. VI, с. 279). *Тож, замість усякої надії, просто відмовила йому, наказуючи доволі строго вести себе в службі як слід, добиватися кусника хліба, а вже потім женитися, з ким в той час захочеться...* (Кобилянська 2018, т. VI, с. 37–38).

Художній дискурс засвідчує, що жінки заробляли здебільшого кравецтвом, учителюванням або музикою. Пор.: *Нічим не журиться вона, мамо! ані батьком, ані іншою працею, яка кишить вокруг нас... а вже найменше за „кравецтво“, чим має нібито колись заробляти на кусник хліба* (Кобилянська 2018, т. VI, с. 49). *Олену вислала я wraz з нею і батьком в місто, щоб була Лідиці поміч, особливо ж в догляданні батька в хоробі, бо була сильнішого здоров'я, а по-друге, щоб училася кравецтва і знала собі в світі, в потребі, чим-небудь заробити на кавалок хліба* (Кобилянська 2018, т. VI, с. 43). *Воліла до пошти піти, до телефону, тут в телефон годинами кричати, ніж під контролем сього чоловіка стояти, під ним, його очима кінчати студії, здавати іспити і яко вчителька на хліб заробляти* (Кобилянська 2019, т. VII, с. 372). *Вона піде на кінець світу і пошукає собі кусень хліба на підставі своїх студій і іспитів, на підставі свого музикального образования...* (Кобилянська 2019, т. VII, с. 375).

Натрапляємо на поодинокі випадки функціонування слова хліб в інших значеннях: ЛСВ 1. Харчовий продукт, що випікається з борошна (СУМ 1980, т. XI, с. 78). Пор.: *Бабуню! – питала я раз. – чому ви якось то казали, що вам на мій вид накидується насилу думка, буцімто я до терпіння вродилася; і що коли я родилася, жебраки та якісь убогі у дім, наче кликані, заходили і просили то молока, то хліба, то грошей; се, казали ви, злий знак на будуче, не буду щастя мати...* Бабуню! (Кобилянська 2016, т. IV, с. 72).

ЛСВ3 перен. Зернові культури (жито, пшениця) (СУМ 1980, т. XI, с. 78). Пор.: *Ось уже сьомий рік, як земля погано родить, хліба задержує* (Кобилянська 2014, т. II, с. 36).

ЛСВ 5 перен. Харчі, їжа (СУМ 1980, т. XI, с. 78). Пор.: *Боже милий! Як Бог взяв мою дитину милу, то най чорт бере й кожух! А я солдата мушу до хати приймати, бо як його не прийму й не дам йому послідний кусник хліба, то він може мене в кожній хвилі підпалити* (Кобилянська 2014, т. II, с. 144).

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, у художньому дискурсі О. Кобилянської багатозначне слово хліб функціонує з переносним, розмовним значенням «засоби до існування, заробіток»,

проте виходить за межі розмовності, набуває символічного значення, виступає ознакою добробуту, достатку, фінансової незалежності; пояснення цього феномена культури в етимології слова. Лексема *хліб* функціонує в словосполученнях на основі дієслівного керування, іменного прилягання, узгодження. Під впливом розмовного мовлення конструкції зі словом *хліб* набувають партитативного значення, поєднуючись з іменниками на позначення частини. У художньому дискурсі О. Кобилянської усталені конструкції *мати (дати) хліба, шукати (найти) хліба, заробляти хліб*. Слово *хліб* використовується з кулінарною номенклатурою, у такий спосіб формується сенсорна (смакова) метафора. Синтагматичний зв'язок слова *хліб* «засіб матеріального забезпечення» з дієсловом *їсти* породжує метафору *їсти хліб*. Лексема *хліб* функціонує в металогійних контекстах, особливого колориту яким надають діалектизми.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ЕСУМ	Етимологічний словник української мови: в 7 т. (1982–2012). Київ : Наукова думка.
Кобилянська 2013	Кобилянська, О. Ю. (2013). Зібрання творів: у 10 т. Т. I. <i>Новели. Оповідання. Поезії в прозі</i> . Чернівці: Букрек.
Кобилянська 2014	Кобилянська, О. Ю. (2014). Зібрання творів: у 10 т. Т. II. <i>Новели. Оповідання. Поезії в прозі</i> . Чернівці: Букрек.
Кобилянська 2016	Кобилянська, О. Ю. (2016). Зібрання творів: у 10 т. Т. IV. <i>Людина. Царівна: повісті</i> . Чернівці: Букрек.
Кобилянська 2018	Кобилянська, О. Ю. (2018). Зібрання творів: у 10 т. Т. VI. <i>Ніоба; В неділю рано зілля копала...: повісті</i> . Чернівці: Букрек.
Кобилянська 2019	Кобилянська, О. Ю. (2019). Зібрання творів: у 10 т. Т. VII. <i>Через кладку; За ситуаціями: повісті</i> . Чернівці: Букрек.
СУМ	Словник української мови: в 11-ти т. (1970–1980). Київ : Наукова думка.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Ткач, Л. (2000). Українська літературна мова на Буковині кінця XIX – початку XX ст., I : *Матеріали до словника*. Чернівці: Рута.

REFERENCES

Tkach, L. (2000). Ukrainian literature na Bukovyni kincya XIX – pochatku XX, I. *Materials do slovnyka* [Ukrainian literary language in Bukovyna of the late XIX – early XX centuries, I : *Materials for the dictionary*]. Chernivtsi : Ruta. [in Ukrainian]

УДК 811.161.2'344

ЗАКОНОМІРНОСТІ СПОЛУЧУВАНOSTІ ФОНЕМ ІЗ ПОЧАТКОВОЮ ПРОРИВНОЮ У ТРИФОНЕМНИХ СЛОВАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Степан СЕНЬКІВ,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови,
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
(Україна, Дрогобич) senkivstepan@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3588-4611>

Research ID: T-2629-2018 <http://www.researcherid.com/rid/T-2629-2018>

**Статтю подано до редколегії / The article is submitted to the editorial board:
17.10.2021.**

Статтю опубліковано / The article is published:

У статті на матеріалі «Великого зведеного орфографічного словника сучасної української лексики» проаналізовано склад трифонемних слів із початковою проривною фонемою в українській мові та сполучувальні можливості окремих фонем у трифонемних словах. Побудовано моделі трифонемних слів із початковою проривною фонемою сучасної української літературної мови.

З'ясовано, що найчисельнішими серед усіх трикомпонентних моделей із першим компонентом проривною фонемою є такі моделі: POF – III, PON – 104 та POP – 82, менш чисельні PNO – 25, POA – 22, PFO – 5, PFF – 1. Найхарактернішими є такі поєднання елементів у трифонемній дистрибутивній структурі із першою проривною фонемою: 'проривна + голосна + фрикативна', 'проривна + голосна + напіввідкрита' та 'проривна + голосна + проривна'. Найбільші сполучувальні можливості має проривні фонем /т/ та /б/. Першим компонентом серед усіх проривних фонем найчастіше зустрічаються фонем /т/, /б/, /н/, /к/. Такі дистрибутивні структури двох фонем не є типовими для сучасної української мови.

Ключові слова: фонема, слово, сполучуваність, закономірності сполучуваності, дистрибутивна структура.